

LASTEAEDADE hindamisvahend riskiga laste ja nende teenusvajaduse väljaselgitamiseks

Käesolev hindamisvahend loodi projekti “Lääne-Viru maakondliku integreeritud teenusmudeli väljaarendamine koolist väljalangemise ennetamiseks teenusedisaini meetodil” raames.

Hindamisvahendi **eesmärgiks** on toetada haridustöötajaid, tugispetsialiste ja teisi koostöövõrgustiku liikmeid toevajadusega laste märkamisel ja neile toe pakkumisel nii haridusasutuse siseselt kui ka valdkondadeülelalt spetsialistide ja asutuste koostöös.

Hindamisvahendi loomisel lepiti kokku **vajaduses vältida dubleerimist** juba olemasolevate hindamisvahenditega, mida kasutavad (tugi)spetsialistid nagu eri- ja sotsiaalpedagoogid, logopeedid, psühholoogid jt.

Käesolev hindamisvahend on **mõeldud eelkõige arutelude läbiviimise ja otsuste langetamise toetamiseks** seoses:

- kokkulepetega aspektide osas, millele rühma- ja abiõpetajad seoses laste võimalike toevajadustega tähelepanu peavad pöörama;
- märkamise ja reageerimise põhimõtete ühtlustamisega lasteaedades;
- kokkulepetega osapoolte vaheliste üleminekute kohta lapse toevajaduse välja selgitamisel ja selle lahendamisse panustamisel.

Hindamisvahend **koostati mitmes etapis**:

- esimese mustandi aluseks olid teiseste allikate põhjal välja selgitatud koolist väljalangemise riskitegurid raportist “Lääne-Viru maakondliku integreeritud teenusmudeli väljaarendamine koolist väljalangemise ennetamiseks teenusedisaini meetodil”, mis koostati samuti eelmainitud projekti raames;
- lõppmustandi jaoks täiendati esimest mustandit riskiteguritega, mida nimetasid haridusasutuste, omavalitsuste ja riigiasutuste esindajad oma igapäevatöö kogemuste põhjal projekti käigus toimunud töötubades. Sealjuures loodi eraldi hindamisvahend nii lasteaedadele kui koolidele;

- lõppmustandid valideeriti ja täiendati 2023. aasta maikuus toimunud kuuel koolitusel Lääne-Virumaa kõigi omavalitsuste haridustöötajatega.

Hindamisvahend **koosneb kolmest osast**, mis on ühendatud tabeli vormis kontrollnimekirjaks:

- toevajaduste riskitegurid, mida on võimalik ja vajalik lasteaias märgata;
- toevajaduse avaldumise sümptomite kirjeldus kolmes etapis potentsiaalselt kergematest olukordadest keerukamate juhtumiteni;
- sekkumise tasemed vastavalt sellele, kas riskide avaldumise sümptomite põhjal võib tüüpiliselt piisata pigem rühmaõpetaja esmasest sekkumisest või on tarvis kaasata haridusasutuse siseseid või väliseid (tugi) spetsialiste.

49 riskitegurit on jaotatud 12 valdkonda.

1. Vanemate hoiakud ja käitumine.
2. Isiklik hügieen ja esemed.
3. Uni ja väsimus.
4. Söömisharjumused.
5. Füüsiline areng ja mootorika.
6. Kognitiivsed võimed.
7. Kommunikatsioon ja kõne areng.
8. Sotsiaalsed oskused.
9. Kõnepruuk.
10. Emotsioonid.
11. Huvid ja eelistused.
12. Meeleolukõikumised.

Sekkumise tasemed on jaotatud kolmeks.

- 1) **Lihtne juhtum:** probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad ning lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast.
- 2) **Keerukas juhtum:** probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi)spetsialiste (juhul kui vastavad spetsialistid on haridusasutuses olemas).

- 3) **Kompleksne juhtum:** probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust.

Iga riskiteguri kohta on iga taseme kohta esitatud võimaliku **toevajaduse ilmnemise kirjeldus**. Mõned nendest on esitatud üldistatumalt nagu “Ebasobiv vanemlik käitumine (siin tabelis varem kirjeldamata viisil)”, kuna kõigi võimalike ebasobivate käitumisviiside kirjeldamine muudaks hindamisvahendi liiga pikaks.

Siinjuures on oluline mõista, et tulenevalt iga juhtumi ainukordsetest asjaoludest on hindamisvahendis võimalik esitada **üldiseid soovitusi**, kuidas mõnes olukorras käituda ja keda sel juhul kaasata. Just seetõttu on kasutatud ka umbmääraseid ajamääratlusi nagu “harva”, “regulaarselt” või “peaaegu alati”.

Igapäevatöös on vajalik langetada otsuseid iga juhtumi kohta eraldi. Küll on hindamisvahend **abiks, et ühtlustada** sarnastes olukordades erinevate inimeste poolt langetavaid otsuseid ja osapoolte vastastikuseid ootuseid teineteise kaasamise või kaasamata jätmise suhtes.

Hindamisvahend koostati osana hanke „Lääne-Viru maakondliku integreeritud teenusmodeli väljaarendamine koolist väljalangemise ennetamiseks teenusedisaini meetodil“ teostamisest Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu tellimisel Sotsiaalse Innovatsiooni Labor MTÜ ja Stories For Impact OÜ poolt ning seda rahastati Euroopa Majanduspiirkonna ning Norra finantsmehhanismi 2014-2021 toel läbi Riigi Tugiteenuste Keskuse.

Hindamisvahendi koostaja: Jaan Aps.

Valdkond	Riskitegur	Lihtne juhtum <i>Probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad, lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast</i>	Keerukas juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi) spetsialiste</i>	Kompleksne juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust</i>
1. Vanemate hoiakud ja käitumine	Lapsevanemate ükskõiksus lapse suhtes	Lapsevanem ilmutab ühekordselt silmatorkavat ükskõiksust lapse ja tema olukorra suhtes	Lapsevanem ilmutab aeg-ajalt silmatorkavat ükskõiksust lapse ja tema olukorra suhtes	Lapsevanem ilmutab pidevalt silmatorkavat ükskõiksust lapse ja tema olukorra suhtes
	Ebapiisav distsiplineerimine lapsevanemate poolt	Lapsevanem jätab ühekordselt reageerimata lapse käitumisele, mis vajaks distsiplineerimist	Lapsevanem jätab aeg-ajalt reageerimata lapse käitumisele, mis vajaks distsiplineerimist	Lapsevanem jätab pidevalt reageerimata lapse käitumisele, mis vajaks distsiplineerimist
	Lapsevanemate kontrolliv ja distsiplineeriv käitumine	Lapsevanem käitub ühekordselt lapse suhtes äärmuslikult kontrollivalt või distsiplineerivalt	Lapsevanem käitub lapse suhtes aeg-ajalt äärmuslikult kontrollivalt või distsiplineerivalt	Lapsevanem käitub lapse suhtes pidevalt äärmuslikult kontrollivalt või distsiplineerivalt
	Vanemate kõrge stressitase	Ühekordselt ilmneb lapsevanema käitumisest äärmuslikult kõrge stressitase	Lapsevanema käitumisest ilmneb aeg-ajalt äärmuslikult kõrge stressitase	Lapsevanema käitumisest ilmneb tihti äärmuslikult kõrge stressitase
	Ebasobiv vanemlik käitumine (siin tabelis varem kirjeldamata viisil)	Lapsevanem käitub vanemlikus rollis ühekordselt silmatorkavalt ebasobivalt	Lapsevanem käitub vanemlikus rollis aeg-ajalt silmatorkavalt ebasobivalt	Lapsevanem käitub vanemlikus rollis tihti silmatorkavalt ebasobivalt
2. Isiklik hügieen ja esemed	Eneseteenindus- oskused	Lapsel on ühekordseid raskuseid mõne eneseteenindamise oskusega	Lapsel on aeg-ajalt raskuseid eneseteenindamise oskusega	Lapsel on eneseteenindamise oskustega püsivad raskused
	Ebapiisav hügieen	Lapsel on ühekordselt tõsisem hügieeniprobleem	Lapsel on mõnel korral tõsisemaid hügieeniprobleeme	Lapsel on pidevalt tõsisemaid hügieeniprobleeme
	Räpased või ebakohased riided	Lapsel kannab ühe korra räpaseid või ebakohaseid riideid	Lapsel kannab aeg-ajalt räpaseid või ebakohaseid riided	Laps kannab pidevalt räpaseid või ebakohaseid riided

Valdkond	Riskitegur	Lihtne juhtum <i>Probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad, lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast</i>	Keerukas juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi) spetsialiste</i>	Kompleksne juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust</i>
	Raskused isiklike esemete korrashoiuga	Lapse võimetus isiklike asju korras hoida tekitab mõnikord harva igapäevaeluga toimetuleku probleeme	Lapse võimetus isiklike asju korras hoida tekitab aeg-ajalt igapäevaeluga toimetuleku probleeme	Lapse võimetus isiklike asju korras hoida tekitab tihti igapäevaeluga toimetuleku probleeme
3. Uni ja väsimus	Unisus	Laps on ühekordselt väga unine	Laps on aeg-ajalt väga unine	Laps on pidevalt väga unine
	Väsimus ja energiapuudus	Lapsel on ühekordselt tõsine energiapuudus ja väsimus	Lapsel on aeg-ajalt tõsine energiapuudus ja väsimus	Lapsel on pidevalt tõsine energiapuudus ja väsimus
4. Söömisharjumused	Ebaregulaarne söömine	Laps jätab harva söögikordi vahele	Laps jätab regulaarselt söögikordi vahele	Laps jätab peaaegu alati söögikordi vahele
	Valiv söömine	Laps keeldub söömast paljusid (tasakaalus toitumiseks tarvilikke) toiduaineid	Laps keeldub söömast enamusi (tasakaalus toitumiseks tarvilikke) toiduaineid	Laps keeldub lasteaiast üldse söömast kuna seal pakutavad toiduained ei sobi talle
	Üle- või alakaalulisus	Lapsel on tervishoiutöötaja hinnangul oht üle- või alakaalulisuseks	Laps on tervishoiutöötaja hinnangul kerges üle- või alakaalus ja trend on süvenev	Laps on tervishoiutöötaja hinnangul tõsises üle- või alakaalus ja trend on süvenev
5. Füüsiline areng ja mootorika	Füüsilise arengu mahajäämus	Lapsel on kerge füüsilise arengu mahajäämus	Lapsel on mõõdukas füüsilise arengu mahajäämus	Lapsel on tõsine füüsilise arengu mahajäämus
	Üldmootorika raskused	Lapsel on raskusi mõne lihtsa üldmootorse oskuse omandamisega	Lapsel on raskusi keskmise raskusega üldmootorsete oskuste omandamisega	Lapsel on olulisi raskusi kõigi üldmootorsete oskuste omandamisega
	Peenmootorika raskused	Lapsel on raskusi mõne peenmootorika ülesande täitmisega	Lapsel on raskusi paljude peenmootorika ülesannete täitmisega	Lapsel on olulisi raskusi kõigi peenmootorika ülesannete täitmisega
6. Kognitiivsed võimed	Vähene mõistmisoskus	Laps saab võrreldes eakohase normiga keerulisematest juhistest mõnikord vähem aru	Lapsel on tihti raskuseid keerukamate juhiste mõistmisega	Laps ei saa aru isegi lihtsatest juhistest ja vajab pidevat kohandatud suhtlust

Valdkond	Riskitegur	Lihtne juhtum <i>Probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad, lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast</i>	Keerukas juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi) spetsialiste</i>	Kompleksne juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust</i>
	Mälu ja keskendumisvõime raskused	Lapsel on mõnikord raskusi mälu ja keskendumisega	Lapsel on sageli raskusi mälu ja keskendumisega	Lapsel on tõsised raskused mälu ja keskendumisega
	Tähelepanu hoidmise raskused	Lapsel on võrreldes eakohase normiga mõnikord raskusi tähelepanu hoidmisega	Laps suudab tähelepanu hoida vaid lühema aja jooksul	Laps ei suuda tähelepanu hoida isegi lühema aja jooksul
	Raskused õpioskuste omandamisega	Lapsel on raskusi keerukamate õpioskuste omandamisega	Lapsel on raskusi keskmise keerukusega õpioskuste omandamisega	Lapsel on olulisi raskusi ka lihtsamate õpioskuste omandamisega
7. Kommunikatsioon ja kõne areng	Mitteverbaalse suhtluse raskused	Lapsel on mõnikord raskusi mitteverbaalse suhtlusega	Lapsel on sageli raskusi mitteverbaalse suhtlusega	Lapsel on pidevalt raskusi mitteverbaalse suhtlusega
	Keelelise arengu mahajäämus	Lapsel on kerge keelelise arengu mahajäämus	Lapsel on mõõdukas keelelise arengu mahajäämus	Lapsel on tõsine keelelise arengu mahajäämus
	Hääletooni reguleerimise raskused	Lapsel on mõnikord raskusi oma hääletooni reguleerimisega	Lapsel on sageli raskusi oma hääletooni reguleerimisega	Laps ei suuda oma hääletooni reguleerida
	Ebaregulaarne kõne tempo	Laps räägib mõnikord harva tavapäratult kiiremas või aeglasemas tempos	Laps räägib aeg-ajalt tavapäratult kiiremas või aeglasemas tempos	Laps räägib tihti tavapäratult kiiremas või aeglasemas tempos
	Häälikute moonutamine	Laps moonutab mõnda üksikut häälikut	Laps moonutab pidevalt mitmeid häälikuid	Lapse kõne on tervikuna moonutatud
	Ebakorrektne kõnepruuk (nt sõnade vale kasutamine, kehv grammatikat)	Laps kasutab ühekordselt ebakorrektselt kõnepruuki	Laps kasutab mõnel korral ebakorrektselt kõnepruuki	Laps kasutab pidevalt ebakorrektselt kõnepruuki
8. Sotsiaalsed oskused	Tagasihoidlikkus ja eraldatus	Laps on mõnikord tagasihoidlik ja eemalduv	Laps on sageli tagasihoidlik ja eemalduv	Laps on pidevalt tagasihoidlik ja eraldunud

Valdkond	Riskitegur	Lihtne juhtum <i>Probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad, lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast</i>	Keerukas juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi) spetsialiste</i>	Kompleksne juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust</i>
	Raskused koostöös teistega	Lapsel on mõnikord raskusi koostöös teistega	Lapsel on sageli raskusi koostöös teistega	Laps ei suuda teistega koostööd teha
	Probleemid suhetes eakaaslastega	Lapsel on mõnikord raskusi teiste lastega läbisaamisega	Lapsel on sageli raskusi teiste lastega läbisaamisega	Laps ei suuda luua ühtegi positiivset suhet eakaaslastega
	Konfliktid teiste lastega	Lapsel on mõnikord konflikte teiste lastega	Lapsel on sageli konflikte teiste lastega	Lapsel on pidevalt konflikte teiste lastega
	Konfliktikäitumine	Laps reageerib mõnikord konfliktides emotsionaalselt	Laps reageerib sageli konfliktides emotsionaalselt	Laps ei oska konfliktides konstruktiivselt käituda ja reageerib alati väga emotsionaalselt
	Vaenulikkus eakaaslaste suhtes	Laps on mõnikord vaenulik eakaaslaste suhtes	Laps on sageli vaenulik eakaaslaste suhtes	Laps on pidevalt vaenulik eakaaslaste suhtes
	Probleemid suhetes täiskasvanutega	Lapsel on mõnikord raskusi suhtlemises täiskasvanutega	Lapsel on sageli raskusi suhtlemises täiskasvanutega	Laps ei suuda luua ühtegi positiivset suhet täiskasvanutega
	Impulsiivne käitumine	Lapsel on mõnikord raskusi impulsiivsuse kontrollimisega	Lapsel on sageli raskusi impulsiivsuse kontrollimisega	Laps ei suuda oma impulsiivsust kontrollida
	Ebasobiv žestikulatsioon	Laps kasutab ühekordselt ebasobivaid žeste	Laps kasutab mõnel korral ebasobivaid žeste	Lapsel esineb pidev ebasobiv žestikulatsioon
	Aggressiivne käitumine	Laps on üksikutes olukordades agressiivne	Laps on aeg-ajalt agressiivne	Laps on pidevalt agressiivne
	Liigne aktiivsus	Lapsel on mõnikord raskusi oma energia kontrollimisega	Lapsel on sageli raskusi oma energia kontrollimisega	Laps ei suuda pidevalt oma energiat kontrollida
	Rühmareeglite eiramine	Lapsel on mõnikord raskusi reeglite järgimisega	Lapsel on sageli raskusi reeglite järgimisega	Laps ei suuda teatud reegleid järgida
	Kiusamine	Laps on ühekordselt kiusamise ohver või kiusaja	Laps on mõnikord kiusamise ohver või kiusaja	Laps on sageli kiusamise ohver või kiusaja
9. Kõnepruuk	Sobimatud väljendid (nt ropendamine, solvavad märkused)	Laps kasutab ühekordselt sobimatuid väljendeid	Laps kasutab mõnel korral sobimatuid väljendeid	Laps kasutab pidevalt sobimatuid väljendeid

Valdkond	Riskitegur	Lihtne juhtum <i>Probleemi olemus ja ulatus on lihtsasti tuvastatavad, lahendamiseks võib piisata rühmaõpetajast</i>	Keerukas juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata haridusasutuse siseseid (tugi) spetsialiste</i>	Kompleksne juhtum <i>Probleemi olemuse ja ulatuse tuvastamiseks ja/või olukorra lahendamiseks on vaja kaasata osapooli väljastpoolt haridusasutust</i>
10. Emotsioonid	Emotsionaalse eneseregulatsiooni raskused	Lapsel on mõnikord raskusi emotsioonidega toimetulemisega	Lapsel on sageli raskusi emotsioonidega toimetulemisega	Laps ei suuda enamasti oma emotsioone üldse reguleerida
	Ärevus ja hirmud	Lapsel avalduvad teatud olukordades hirmud, mis võivad kergelt mõjutada tema igapäevaseid tegevusi	Lapsel on mitmeid hirme, mis takistavad tema igapäevaseid tegevusi	Lapsel on sügavad hirmud, mis mõjutavad tugevalt tema igapäevaelu
	Võimetus väljendada tundeid	Lapsel on mõnikord raskusi oma tunnete väljendamisega	Lapsel on sageli raskusi oma tunnete väljendamisega	Laps ei suuda oma tundeid üldse väljendada
11. Huvid ja eelistused	Puudulik huvi tegevuste vastu	Lapsel on mõnikord raskusi huvide ja tegevuste leidmisega, millega ta tegeleda sooviks	Lapsel on sageli raskusi huvide ja tegevuste leidmisega, millega ta tegeleda sooviks	Lapsel ei ole ühtegi erilist huvi ega tegevust, millega ta sooviks tegeleda
	Ebatavalised (s.o vanusele või arengule mittevastavad) huvid ja eelistused	Lapsel avaldub ühekordselt ja kergel kujul mõni ebatavaline huvi või eelistus	Lapse puhul jääb ühekordselt sügavamal kujul või aeg-ajalt kergel kujul silma mõni ebatavaline huvi või eelistus	Lapsel avaldub väga tõsiselt mõni ebatavaline huvi või eelistus
12. Meeleolukõikumised	Järsk muutus meeleolus	Lapsel esinevad mõnikord harva järsud muutused meeleolus	Lapsel esinevad aeg-ajalt järsud muutus meeleolus	Lapsel esinevad pidevalt järsud muutused meeleolus
	Tegevuste vastu huvi puudumine	Lapsel puudub ühekordselt huvi teda tavapäraselt paeluvate tegevuste suhtes	Laps kaotab pikemaajaliselt huvi enamuse tegevuste vastu, mis teda varasemalt oleksid paelunud	Laps tunneb huvipuudust kõige vastu, sh tegevused, mis teda varasemalt oleksid paelunud
	Vastupanu uutele tegevustele	Laps avaldab mõnikord harva vastupanu uutele tegevustele	Laps avaldab tihti vastupanu uutele tegevustele	Lapsel avaldab uutele tegevustele pidevat vastupanu